

SON 20 YIL İÇİNDE BANKACILIKTAKİ GELİŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sudi Apak¹

Türkiye’de 1999 depremi ile Bankacılık sektörü için IMF ile yeni bir anlaşma yapılmıştır. Buna göre 2000 yılından itibaren sabit kur rejimine geçilmiş ve 2001 Haziran sonuna kadar günlük kur değerleri Merkez Bankası tarafından açıklanacaktı. Fakat bu sistem, enflasyonun yeteri kadar düşmeyen faiz oranlarını da aşağı çekmemesi ile ülke 2001 Şubatında daha derin bir krizle karşılaşmıştır. Bankacılık sektöründe 1999 yılı bilançolarında sektörde 9 milyon dolarlık bir zarar oluşmuştur. Mevduatların ise %65’i döviz tevdiat hesaplarında idi. Yapılan devalüasyonlar açık pozisyon taşıyan bankaları zarara uğratmış ve bazı bankaların kapatılmasına yol açmıştır. Bu dönemde yıllık faizi %32’den bankalara satılan hazine bonosu ve devlet tahvilleri de bankaların zararına yol açmıştır. 23 bankaya yeminli murakıplarının yönetim kurulu üyesi olarak atanması ve bunların riski doğru algılayamaması neticesinde hepsinin kapatıldığı ve yapılan analizlerin dinamik faktörlere dayanmadığı görülmektedir. Ayrıca çıkartılan banka zararlarını da 2000’de 155 milyar dolar olan Türkiye GSMH’den ve 115 milyar dolar olan banka aktif büyüklüğünden defalarca fazla olarak hesaplanmıştır. Bankacılıkta yabancı sermaye payı %9’dan üç yıl içinde %26’ya dolaylı sermaye payı ve yönetimi kontrol oranları ise %41’e yükselmiştir. Daha sonra bankalarda 2000 yılı sendromu hasarsız atlatılmış ve bankalara risk kontrolü getirilmiştir.

2008 krizi ise yurt dışı kaynaklı olup menkul kıymet değerlerinin likiditeye dönüşmemesinden kaynaklıdır. Türk bankacılık sistemi bu tür finansal enstrümanlara kapalı olduğundan bu krizi finansal sektörde fazla hissetmemiştir. Bu olay Türkiye’ye yüksek enflasyon ve TL faizlerinin artışı şeklinde yansımıştır.

2009 sonrası şirketlere döviz kredisinde destek sağlanmadı. Döviz geliri olmayıp döviz borcu olanların borcu TL’ye çevrildi. Döviz kredileri TL olarak dağıtıldı ve kur riski önce özel sektöre yansıdı. Özel sektörün açık pozisyonu 2018 yılında 220 milyar dolara çıktı. Mayıs 2019’da ki düzenleme ile döviz kredisi sadece döviz girdisi olanlara verilmeye başlandı. 2019 yılında sistemde 52 banka vardır, bunların aktif büyüklüğü 5 trilyon TL, krediler ise 2,5 trilyon TL’dir.

¹ Prof. Dr. İstanbul Esenyurt Üniversitesi Rektörü, sudiapak@gmail.com

2019 yılında bankaların mali yapısı sağlam ve risk yönetimi kontrol altındadır. Reel sektörde ise açık pozisyon riskleri olduğundan bundan kurtulmak istenmektedir. Bunun çaresi ise;

1. Firmaların hedging (sigortalama) yapması,
2. Yerli para cinsinden ticaret yapılmaya başlandı fakat çok büyük ilerleme sağlanamadı,
3. Özsermaye oranına göre risk alındı ve bu riskler iyi yönetilmeye başlandı.

2019 yılında “varlık yöntemi” bankalarda ön plana çıkmıştır. Bazı bankaların takipteki kredi miktarı ve sayıları artmıştır. Son olarak bir büyük ticari banka 1.031 trilyonluk alacağını 30 milyar TL karşılığında varlık yönetim şirketine devretmiştir. Ayrıca TMSF’ye devredilen 46 milyar TL karşılığında “sözlü olarak” takipteki kredilere karşılık alınmaması beyan edilmiştir.

2019 yılında “vefa akdi” denilen uygulama ile bankalar müşterilerinden alacaklarına satış baskısı getirmeye başlamışlardır. Bu tür uygulamalar ile bankalara yeni düzenlemeler gerekmektedir. Önümüzdeki dönemde bankaların uygulamaları ve hukuksal boyutları daha çok gündemde olacaktır.

Türk bankacılık sistemi kriz baskısı ile oluşan sorunlu kredilerinden, karşılık ayırarak kurtulmak zorundadır. Türkiye risklerinin uluslararası boyutlarda yüksek olması ile bankaların dış krediye yüksek faiz ödemeleri gündemdedir. Bunun neticesinde, özel sektörün kredi maliyeti yükselmekte ve vadeler kısalmaktadır. Ayrıca Türk bankaları “Finansal Merkez” olgusunun dışında kaldıklarından “rekabet gücü” azalmaktadır. Türk bankaları uluslararası piyasalarda fon almak zorunda olduklarından “kredibilite” olgusu olumsuz etkilenmektedir.

Türkiye’de ekonomik krizin bankacılık sektörünü bireysel bazda etkilediği de görülmektedir. İnşaat sektörünün durgunluğu, firmaların ödeme güçlerinin zayıflaması ve istihdam eksikliği bankaların performansını “olumsuz” etkilemektedir.

Türk bankalarının Avrupa Birliği ülkelerine sermaye çıkışı yapamaması sektörün büyümesini engellemektedir. Yabancı bankalar ise kar marjlarının düşük olması ve rekabet ortamının eksikliğinden sektöre ilgi göstermemektedir.

Bankacılık sektörünün karlılığı daha çok hazine bonosu ve devlet tahvillerinin faizinden kaynaklanmaktadır. Önümüzdeki dönemde Merkez Bankası’nın faiz indirme kararı ise mevduatların azalmasına neden olacaktır. Bankacılık karları ise finansal sektör ürünlerinin çeşitlenmesi ve bankacılığın yan sektörleri olan leasing, factoring ve sigortacılık gibi sektörlerin gelişmesi ile oluşacaktır.